

Mikula Zsolt: A szociális munka alapképzésben lévő hallgatók pályaválasztási motivációjának változó horizontjai

A recenzió alapjául szolgáló tanulmány eredeti címe:

Evolution over time in choosing a career as a social worker

Szerzők:

Yves Couturier, Thomas Lemaître, Maxime Guillette, Dominique Gagnon, Louise Belzile & Paul Wankah

Az eredeti tanulmány publikációs adatai:

Social Work Education (2021)

<https://doi.org/10.1080/02615479.2021.1961723>

A szociális munka karrierválasztásával összefüggő motivációk időbeli alakulása, valamint az ezeket alakító egyéni és társadalmi tényezők vizsgálata mára a nemzetközi szociálpolitikai diskurzus egyik központi kutatási területévé vált. Yves Couturier és munkatársainak 2021-es tanulmánya empirikus megalapozottságával értékes hozzájárulást nyújt a szociális munka karrierválasztási motivációit feltáró nemzetközi szakirodalmakhoz. Különösen azért fontos, mert hosszú távú adatelemzés révén próbálja azonosítani a hallgatói motivációs mintázatok időbeli elmozdulásait. A vizsgálat a kanadai Québec tartományban található Sherbrooke-i Egyetem szociális munka alapképzésében részt vevő hallgatók körében zajlott, és a 2001–2019 közötti időszak változásaira fókuszált.

A kutatás célja annak feltárása volt, hogy miként alakult a jelentkezők demográfiai profilja, értékrendje és a szociális munkáról alkotott percepciója az elmúlt közel két évtized során. A vizsgálat hosszabb időtávon végzett, ismétléses keresztmetszeti (repeated cross-sectional) kutatási logikán alapult. Az önkéntes és anonim kérdőíves felmérés során összesen 646 válasz érkezett, azonban a statisztikai elemzések – például khi-négyzet- és Mann–Whitney-próbák – kizárólag a 18–24 év közötti, elsődleges célcsoportot jelentő 431 hallgató adatainak elemzésére terjedtek ki. Az alkalmazott módszertani eljárás mind kvalitatív, mind kvantitatív szempontból részletesen kidolgozott és jól strukturált volt. A kvalitatív adatokat a nyitott kérdésekre adott válaszok tematikus kódolása alapján kategorizálták, míg a kvantitatív jellemzőket leíró és összehasonlító statisztikai elemzésekkel dolgozták fel.

A tanulmány adatai alapján a női hallgatók aránya 90,1% volt, amely a hasonló nemzetközi kutatásokhoz viszonyítva is kiemelkedően magasnak mondható. Ugyanakkor ez az arány összhangban áll azzal a jól ismert nemzetközi és hazai tendenciával, miszerint a szociális munkát választó hallgatók döntő többsége nő (Christie & Kruk, 1989; Russell et al., 1993; Vincent, 1996; Fónai, 1998, 2001; Mányai & Bass, 2005; La Valle, 2007; Campanini & Facchini, 2013).

A vizsgálatban részt vevő hallgatók többsége a vertikális társadalmi mobilitás irányába orientálódott. Pályaválasztásuk pragmatikus jellegű: nyitottak a különböző karrieropciók iránt,

miközben egyre kevésbé idealizálják a klasszikus értelemben vett segítő tevékenységet.¹ A kutatási eredmények szerint a válaszadók közel kétharmadát (66%-át) személyes élethelyzetek és élettapasztalatok – például veszteségek, traumák vagy segítő élmények – inspirálták a pályaválasztásban.² Az élményalapú elköteleződés tartós jelenléte mellett a szerzők egyik fontos megállapítása, hogy a pályaválasztással kapcsolatos belső értékpreferenciák az elmúlt két évtizedben strukturális átalakulást mutatnak. Ezt jól szemlélteti az a tendencia, miszerint a szociális munka fő céljaként megélt altruizmus és proszociális segítési vágy percepciója és jelentősége az idő előrehaladtával egyre inkább módosul.³ Míg a 2001–2010 között belépő hallgatók 64,4%-a tartotta ezt elsődleges feladatnak, addig a 2011 utáni kohorszban ez az arány 51,4%-ra csökkent. Ez a folyamat arra utal, hogy a szociális munka választásának belső motivációs szerkezete az elmúlt évtizedekben fokozatosan pluralizálódott.⁴ A szerzők értelmezése szerint ez a jelenség elsősorban a társadalmi igazságosság iránti elköteleződés visszaszorulásával magyarázható.⁵ Mmadi (2022) dél-afrikai kutatásához hasonlóan a kanadai vizsgálat is hangsúlyozza a szocializációs környezet motivációformáló szerepét. Különös tekintettel arra, hogy az elsődleges szocializációs közegként szolgáló „anyai” minták körében kiemelkedően magas a közszférában és segítő foglalkozásokban dolgozók aránya, és ezek a mikroszocializációs mintázatok közvetlen és tartós hatást gyakorolhatnak a hallgatók pályaeorientációjára. Couturier és munkatársai tanulmányának egyik legnagyobb erőssége, hogy hosszú időtávra épülő, nagy mintás adatfelvételre támaszkodva, alapvetően kvalitatív módszerrel vizsgálják a szociális munkát választó hallgatók motivációs szerkezetének időbeli változásait, miközben figyelembe veszik a társadalmi háttér és a személyes élettapasztalatok komplexitását. A szerzők nemcsak elméleti, hanem képzéspolitikai következtetéseket is megfogalmaznak, különös tekintettel a hallgatók önreflexiójára, valamint a személyes, gyakran traumatikus életeseményekhez kapcsolódó motivációk feldolgozására.

A tanulmány ugyanakkor arra is reflektál, hogy bizonyos tényezők korlátozhatják az eredmények érvényességét és általánosíthatóságát. Ilyen tényező például, hogy a vizsgálat kizárólag egyetlen intézmény hallgatóira terjedt ki, a kérdőív pszichometriai jellemzőinek

¹ A 2010 utáni hallgatók körében érdemben nőtt azok aránya, akiknek édesanyja egyetemi végzettséget igénylő foglalkozást töltött be: ez az arány 16,5%-ról 35,8%-ra emelkedett a vizsgált időszak második felében. A változás a hallgatók társadalmi háttérének strukturális átalakulását, egyfajta akadémiai értelemben vett középosztályosodási folyamatot jelez.

² Számos nemzetközi vizsgálat rámutat arra, hogy a szociális munkát választó hallgatók döntésében gyakran személyes veszteségek, krízisek vagy terápiás tapasztalatok játszanak meghatározó szerepet (Sellers & Hunter, 2005; Horton et al., 2009; Newcomb et al., 2017; Straussner et al., 2018; Luna, 2019; McCartan et al., 2020; Kotera et al., 2021; Mmadi, 2022).

³ Miközben a későbbi kohorszokban folyamatosan emelkedett a felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők aránya, a hallgatók proszociális elköteleződésének idealizálása és a segítő hivatás iránti elköteleződés egyre inkább csökkenést mutatott.

⁴ Jelen kontextusban a pluralizálódás a motivációs struktúrák olyan átalakulását jelöli, amelyben az egységes, domináns belső értékek (például az altruizmus) helyét többféle, sokszínű és egyenrangú motivációs tényező veszi át.

⁵ Walter Lorenz (2025) előadásában arra hívja fel a figyelmet, hogy a gazdasági érdekek alá rendelt politikai folyamatok jelentős mértékben hozzájárulnak a menedzseri logika és a hatékonyság-központú megközelítések térnyeréséhez, az egyéni felelősség hangsúlyának erősödéséhez, valamint a rászorulókat autonóm szerepének fokozatos háttérbe szorulásához. Bár ezek a változások nem kizárólag ideológiai visszahúzódként értelmezhetők, Couturier és munkatársai komplex attitűdváltozásként írják le őket. A háttérben a társadalmi környezet átalakulása – a neoliberalizmus, az individualizmus és a materiális értékek dominanciája (Ball, 2001; Keller, 2009; Utasi, 2018) –, a munkaerőpiaci elvárások, valamint a szociális munka sokszínűbb szerepfelfogásának térnyerése is meghúzódnak.

formális validálása nem történt meg, továbbá a nyílt kérdések induktív kategorizálása – bár módszertanilag megalapozott volt – szükségszerűen olyan mértékű leegyszerűsítéssel járt, amely a mélyebb motivációs rétegek feltárását korlátozhatta.⁶ Mindezek alapján a szerzők hangsúlyozzák, hogy a levont következtetések hipotetikus érvényűek, és további kutatások szükségesek az eredmények megerősítéséhez. A hasonló empirikus elemzések értékes kiindulópontot jelenthetnek a szociális munkás hallgatók pályaválasztási mintázatainak mélyebb megértéséhez, valamint a képzési gyakorlat reflexív és célzott fejlesztéséhez. A tanulmány érdemi szakmai hozzájárulást kínál a szociális munkásképzés megújításához, mivel ráirányítja a figyelmet a hallgatók személyes érintettségéből és élettapasztalataiból fakadó motivációk képzési folyamatba történő integrálásának fontosságára. Ez a megközelítés elősegítheti a pályán maradást, és hozzájárulhat a professzionális identitás megerősítéséhez is. A kutatás eredményei a magyarországi szociális munkásképzés szempontjából szintén relevánsak, különösen a pályaválasztási mintázatok változásának, valamint a társadalmi háttérből eredő kihívások kezelésének vonatkozásában.

A tanulmány szorosan illeszkedik a nemzetközi diskurzushoz, és közvetett módon értékes támpontokat nyújt a hazai képzéspolitikai törekvések számára is. Bár a kutatás módszertana bizonyos korlátokat hordoz – például az angol–francia kulturális és nyelvi kettősséget, a mintaválasztás részleteinek hiányát, az induktív generalizálás problémáját, valamint a kutatói szubjektivitás reflexív kontrolljának kérdését –, ezek nem csökkentik érdemben a vizsgálat tudományos érvényességét. A tanulmány világosan és empirikus alapossággal szemlélteti, hogy egy intézményi keretek között megvalósuló longitudinális kutatás milyen releváns következtetésekhez vezethet. Eredményei révén nemcsak a szakma jövőjének megalapozottabb tervezéséhez járulhat hozzá, hanem a szociális munkásképzés hazai és nemzetközi diskurzusának fejlesztéséhez is.

Felhasznált Irodalom

Ball, R. (2001): Individualism, Collectivism, and Economic Development. *The ANNALS of The American Academy of Political and Social Science* 573(1): 57–84.

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/000271620157300104?journalCode=anna>

Utolsó letöltés: 2024. 11. 16.

Campanini, A., & Facchini, C. (2013). Values and motivations in BA students of social work: The Italian case. *Social Work & Society*, 11(1), 1-17. <https://d-nb.info/1045968536/34>

Christie, A., & Kruk, E. (1998). Choosing to become a social worker: Motives, incentives, concerns, and disincentives. *Social Work Education*, 17(1), 21-34. <https://doi.org/10.1080/02615479811220031>

Fónai, M. (1998). Szociális munkás szakos hallgatók pályaképe. In: Fónai, M. (Eds.), *DOTE Egészségügyi Főiskola Kar Tudományos Közleményei I* (pp. 301-329). Debreceni Egyetem

⁶ A kutatás módszertani korlátai között a szerzők nyíltan beszámolnak a válaszmegtagadásból fakadó esetleges torzításokról, valamint arról, hogy a kérdőív megbízhatóságának formális vizsgálata nem valósult meg. Ezen hiányosságok azonban nem csökkentik érdemben a kutatás tudományos értékét, mivel az eredmények interpretációja körültekintően, a módszertani korlátok tudatos figyelembevételével történt.

Fónai, M., Patyán, L., & Szoboszlai, K. (2001). A szociális munkások pályaképének néhány eleme. *Esély*, 12(6), 89-109. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/82432>
Utolsó letöltés: 2024.10.08.

Horton, G. E., Diaz, N., & Green, D. (2009). Mental health characteristics of social work students: Implications for social work education. *Social Work in Mental Health*, 7(5), 458–475. <https://doi.org/10.1080/15332980802467696>

Keller T. (2009): *Magyarország helye a világ értéktérképén*. Budapest, Társadalomkutatási Intézet ZRT. <https://mek.oszk.hu/13400/13433/13433.pdf> Utolsó letöltés: 2024. 10. 23.

Kotera, Y., McCaie, T. F., Edwards, M. A., Bhandari, D., & Maughan, G. (2021). Self-compassion in Irish social work students: Relationships between resilience, engagement, and motivation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8187), 1-13. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158187>

La Valle, D. (2007). Il gruppo di amici e le associazioni. In: Buzzi, C. Cavalli, A. & De Lillo, A. (Eds.), *Rapporto Giovani: Sesta indagine IARD sulla condizione giovanile in Italia* (pp. 263-272). Il Mulino.

Luna, E. (2019). Exploring the motivational factors behind social work careers & degrees. Master's thesis, California State University. <https://scholarworks.calstate.edu/concern/theses/1544bs277>
Utolsó letöltés: 2024.10.17.

McCartan, D., Byrne, J., Campbell, J., Coogan, D., Davidson, G., Hayes, D., Kirwan, G., MacDonald, M., McCaughren, S., McFadden, P., McGregor, C., Montgomery, L., Pentaraki, M., Roddy, S., Roulston, A., Shore, C., & Wilson, E. (2020). Social work students on the island of Ireland: A cross-sectional survey. *Social Work Education*, 1(1), 228-247. <https://doi.org/10.1080/02615479.2020.1832060>

Mányai, J., & Bass, L. (2005). Szociális diplomák—szociális diplomások. In: Albert, J. (Eds.): *Esélyek a szociális képzések megújulására*. VHF - Iskolaszövetség, Veszprém– Budapest, 137-149.

Mmadi, P. J. (2022). A reason for choosing social work as profession: A case study of prospective students at the University of Limpopo. *Social Work/Maatskaplike Werk*, 58(3), 239–253. <https://doi.org/10.15270/58-3-1055>

Newcomb, M., Burton, A. J., & Edwards, N. (2017). Service user or service provider? How social work and human services students integrate dual identities. *Social Work Education*, 36(6), 978-689. <https://doi.org/10.1080/02615479.2017.1327574>

Russell, R., Gill, P., Coyne, A., & Woody, J. (1993). Dysfunction in the family of origin of MSW and other graduate students. *Journal of Social Work Education*, 29(1), 121–129. <https://doi.org/10.1080/10437797.1993.10778804>

Sellers, S. L., & Hunter, A. G. (2005). Private pains, public choices: Influence of problems in the family origin on career choices among a cohort of MSW students. *Social Work Education*, 24(8), 869–881. https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/A_Hunter_Private_2005.pdf

Utolsó Letöltés: 2024.10.10.

Straussner, S. L. A., Senreich, E., Steen, J. T., & Wounded, H. (2018). A multistate study of licensed social workers' behavioral health problems. *Social Work*, 63(2), 125–133. <https://doi.org/10.1093/sw/swy012>

Utasi Á. (2018): Társadalmi bizalom és szolidaritás. *Educatio*, 27(4): 678– 691. <https://doi.org/10.1556/2063.27.2018.4.10>

Vincent, J. (1996). Why ever do we do it? Unconscious motivation in choosing social work as a career, *Journal of Social Work Practice: Psychotherapeutic Approaches in Health, Welfare and the Community*. 10(1), 63-69, <https://doi.org/10.1080/02650539608415666>

Walter Lorenz (2025). Challenges, Opportunities and Resilience in Social Work Now and Tomorrow. Szociális Szakmai Szövetség konferencia előadás, Budapest. https://www.youtube.com/watch?v=6jR6_4S1vug
Utolsó Letöltés: 2025.04.14.